

M

Montessoripraktijk in coronatijd

Bob Molier

‘Het onderwijs is de enige sector die er zelf op heeft aangedrongen de deuren te mogen sluiten, eindexamens in het voortgezet onderwijs werden al snel afgeblazen. En vecht de sector wel genoeg voor zwakke kinderen?’ Frank Kalshoven houdt ervan om uitdagend te formuleren. ‘Onderwijsbestuur verdient geen lof voor gedrag in crisistijd’, stelde hij in De Volkskrant. ‘Montessori Magazine ging op zoek naar basale waarden van montessori-educatie en naar praktijkverhalen uit primair en voortgezet montessorionderwijs.

Rust en bezinning

Alles moet anders in crisistijd. Martine Lammerts (Montessori Ontwikkelcentrum) pleit, middenin tijden van onzekerheid en stress, voor bezinning op de waarden van montessori-educatie: waartoe bieden we onderwijs en voeden we op? Specifieker: ‘Hoe houden we bij de inrichting van onderwijs op afstand vast aan onze waarden persoonsvorming, socialisatie en kwalificatie, met aandacht voor de verschillen in tempo, aanleg en belangstelling?’ Zij denkt ook aan ouders: ‘Die moeten ineens thuis kinderen opvangen,

voorzien van computers, helpen met beeldcommunicatie én lesgeven. Hun kinderen kunnen nauwelijks de deur uit. Vaak gaat het om meerdere kinderen in de schoolleeftijd, soms een mix van peuter, kleuter en puber met elk een geheel eigen tijdsbeleving en eigen behoeften. Hoe kunnen ouders hun kinderen allemaal bedienen? Hoe stellen wij als professionals hen gerust dat hun kinderen niet op achterstand komen en hoe steunen we ze om samen met hun kinderen de wereld te ontdekken?’ Corona biedt ook kansen, stelt Lammerts: ‘Voor ouders en kinde-

ren om elkaar beter te leren kennen; er is tijd voor rust en bezinning. Leraren krijgen meer inzicht in de thuissetting en tussen school en ouders zal het toegenomen wederzijdse begrip een positief effect hebben op de gezamenlijke taak om bij te dragen aan de ontwikkeling van de kinderen.’

Alle schooldagen open

Waarom de scholen zo snel dicht gingen, vroeg Kalshoven. ‘Omdat er een gezondheids crisis uitbrak waarbij we zelfs nu nog niet weten hoe de verspreiding van het coronavirus precies verloopt en welke rol leerlingen hierin spelen’, zegt Jan Wouter Koning, rector van het Montessori Lyceum Rotterdam. ‘Alle Nederlanders kregen de opdracht zoveel mogelijk thuis te werken en ook in scholen hebben gezondheid en veiligheid prioriteit. Het docentenbestand kent een flinke medische risicogroep en ook partners van docenten behoren daartoe. Met dit alles vind ik het

10

terecht en begrijpelijk dat het kabinet besloten heeft om in principe de scholen (voor het verzorgen van fysiek onderwijs) te sluiten.'

Koning heeft geen totaaloverzicht hoe alle scholen voor voortgezet (montessoriori)onderwijs het leren op afstand hebben ingevuld. 'Zelf dachten we toen de school dicht moest: wat betekent dit en hoe gaan we met name onze kwetsbare leerlingen opvangen? De school is geen dag dicht geweest. Schoolleiding was aanwezig, coördinatoren in wisselbeurten, docenten die vanuit hun lokaal online lessen verzorgden. Onder de bezielende begeleiding van een viertal docenten, onze 'hulpdienst' hebben wij net als andere scholen binnen 48 uur ons onderwijs op afstand via Microsoft Teams weten te realiseren. Daarbij moest een aantal docenten die dit lastig vonden een drempel overwinnen. Omdat zij weinig affiniteit hebben met ICT, maar ook omdat juist in montessorionderwijs de didactiek de pedagogiek volgt en ontmoetingen cruciaal zijn. Ondertussen kwamen kwetsbare leerlingen naar school en zijn we niemand uit het oog verloren. Bij een aantal thuiswerkende leerlingen onderhielden mentoren nauwer contact en zijn schoolmaatschappelijk werk en het zorgteam ingeschakeld.'

De rector prijst het team van het RML voor hun enorme inzet, creativiteit en inventiviteit. 'Docenten plaatsten niet zomaar lessen in Magister om vervolgens digitaal te toetsen, maar bedachten allerlei praktische opdrachten, maakten films met uitleg, namen online mondelinge toetsen af. En onderschat de kinderen niet, die kwamen zelf ook met ideeën. Montessorileerlingen hebben het voordeel dat ze al hebben geleerd om bij leervragen te bedenken hoe zij antwoorden vinden en om te plannen. Toch is, ondanks de snelle aanpassing aan en de steeds betere uitvoering van het onderwijs op afstand, dit niet de vorm waar je blijvend voor wilt kiezen. Maar wie zou dat verwachten?'

Toen minister-president Rutte meldde dat leerlingen waarschijnlijk – het was medio april nog niet zeker – begin juni weer naar school mochten, bracht het RML in kaart wat de leerlingen echt no-

dig hebben om het volgende schooljaar goed in te gaan. Koning: 'Rond deze hoofdvraag bedachten we les- en toetsvormen. Het Centraal Schriftelijk Eindexamen was al afgeblazen. Daar moeten alle partijen (bijvoorbeeld de VO-Raad, het LAKS en het ministerie van Onderwijs) goed over hebben nagedacht. Omdat nog niet voorzien kon worden hoe de situatie zich zou gaan ontwikkelen, heb ik begrip voor dit besluit: zo'n Centraal Eindexamen kun je niet op het laatste moment nog afblazen, met alle consequenties die daaraan hangen. Ik ben er trots op dat het ons is gelukt om alle schoolexamens daadwerkelijk op school af te nemen. Het vraagt veel inzet. Docenten, mentoren, onderwijs-ondersteunend personeel, de schoolleiding, iedereen heeft zich nog meer dan anders ingezet om deze omwenteling in onderwijsland te realiseren.'

Meets & greets primair onderwijs

Hoe hielden leraren in het primair montessorionderwijs (pmo) tijdens de lockdown de montessorivaarden persoonsvorming, socialisatie en kwalificatie boven water? Hierover spraken leraren en leidinggevenden in digitale meets & greets op 9 april tijdens de totale lockdown en op 14 mei, in de periode van halve klassen. Jaap de Brouwer en Patrick Sins van het lectoraat Vernieuwingsonderwijs organiseerden deze gesprekken.² Wat noemden de deelnemers zoal?

Tijdens de lockdown stuurden leraren de kinderen vooral níet met een grote hoeveelheid werk naar huis. De kinderen hebben wel behoefte aan werk, maar dat hoeft niet direct een grote stapel taal- en rekenwerk te zijn. Veel mooier is het om ouders te stimuleren om thuis zintuiglijke materialen te

Jan Wouter Koning, rector Montessori Lyceum Rotterdam, lid NMV-bestuur, lid NMV-Netwerk 12-18

verzamelen waarmee kleuters kunnen ordenen van klein naar groot of op kleur. Om kinderen te laten helpen met huishoudelijke taken en met koken – samen recepten lezen en hoeveelheden afwegen. Om samen te werken in de tuin. Ouders leverden zelf ook mooie voorbeelden aan, over bijvoorbeeld sorteerwerkjes.

De leraren bij de meet & greet vinden dat montessorileerlingen een voordeel hebben ten opzichte van leerlingen op reguliere scholen vanwege het eigenaarschap dat kinderen hebben over hun eigen leren. Ook zijn de kinderen gewend dat ze veel vrijheid krijgen op school. De vrijheid om je eigen werk te kiezen, het werk in je eigen tempo te maken of in een bepaalde volgorde. De kinderen maken bewijswerkjes wanneer zij denken dat ze zich een doel eigen hebben gemaakt. Die combinatie van eigenaarschap en vrijheid komt nu goed van pas, het is in die zin niet anders dan op school. Leraren ontbeerden vooral het échte contact met de kinderen, de mogelijkheid om niet

¹ <https://bit.ly/KalshovenStellingenVK>

² Zie op Montessorinet verslag van 9 april <https://bit.ly/20200409-meetgreet> en van 14 mei <https://bit.ly/20200514-meetgreet>

Lex Spee, bestuurder MOZON, voorzitter NMV-Netwerk 0-12

alleen de bewijzen van het werk onder ogen te krijgen maar het proces te zien waarmee die tot stand kwamen. En om te observeren aan welke volgende stappen het kind toe is op weg naar zelfstandigheid.

12

Nieuwe vriendschappen

Op 14 mei waren de klassen alweer half bezet. Tijdens de meet & greet bespraken de deelnemers onder meer sociale aspecten en de rol van ouders. Halve klassen leidden tot nieuwe groepsdynamiek: nieuwe vriendschappen, stille kinderen traden meer op de voorgrond. Maar het leidde ook tot gemis van vriendjes en vriendinnetjes die in de andere halve groep zaten en niet tegelijk naar school kwamen. Hoe voelde dat voor de kinderen? Een leerkracht liet kinderen aan het begin en aan het eind van de dag op een emotiethermometer hun gevoelens aangeven en besprak dat in de groepen. Een ander maakte een 'piekerpot' waar kinderen op een briefje hun zorgen in kwijt konden. Weer een ander beschreef hoe de kinderen na terugkeer op school 'duiken op de materialen en de kosmische kast plunderen'. Veel kinderen wilden meteen aan het werk.

Niet alle kinderen hadden het thuis even makkelijk gehad. Sommige ouders waren bang dat ze te weinig zouden leren. Die draaiden hun kinderen

de duimschroeven aan en wilden elke dag precies weten wat hun kind moest doen. Maar zo werkt het niet op een montessorischool, bespraken leraren met de ouders. Zij stelden de ouders ook gerust dat kinderen geen leerachterstanden hebben opgelopen. Er is verschil in wat kinderen van huis uit mee hebben gekregen, maar op school gaan zij elk op eigen niveau verder. Een grote winst is het toegenomen contact tussen school en ouders. Thuis hebben ouders nu ook aan een voorbereide omgeving gewerkt.

Op de overschakeling van fysiek les naar afstandsonderwijs kijken leraren met gemengde gevoelens terug. Teams toonden 'geweldige verandercapaciteit' en werkten 'intens samen, veel minder ieder voor zich' maar het moest allemaal wel érg snel.

Lockdown - halve klassen - op naar hele klassen

Half maart, aan het begin van de lockdown, moesten scholen als een hazen een leeromgeving inrichten voor onderwijs op afstand. MOZON-bestuurder³ Lex Spee prijst de teams, leraren en directeurs voor hun grote inzet, zij hebben daar in korte termijn vorm en inhoud aan gegeven. Leraren zetten opdrachten online, maakten filmpjes, leerden werken met beeldcommunicatie. Veel tijd om te kiezen was er niet, digitale opties waren er wel: Microsoft Teams, Zoom, Google Classroom. 'Na de start werd dat nog verder ingevuld. Tegelijk ving scholen kinderen op van ouders met vitale beroepen en uit kwetsbare gezinnen én hielden zij individueel en in groepen contact met leerlingen en ouders. Waar kinderen

niet reageerden volgden huisbezoeken. In sommige gevallen brachten leraren ook werk aan huis of kwamen kinderen naar school om het werk op te halen. In Venray noemden we dit het raam van Venray.'

Daarna veranderde de situatie nog twee keer: eerst mochten halve klassen terug en per 8 juni alle leerlingen. De invulling daarvan kostte ook hoofdbrekens, en die moest vorm krijgen terwijl het onderwijs doorging. Dus ook toen leraren halve klassen op school lesgaven en halve klassen thuis begeleidde. Spee: 'Het verliep allemaal in een opperbste sfeer met veel collegialiteit. Collega's met kinderen die ook thuis waren werden zoveel als mogelijk geholpen door andere collega's. Ook met de collega's van de kinderopvang maakten we goede afspraken.'

Schoolleiders begeleidden de processen en konden alles vooral goed voor elkaar krijgen met actieve steun van hun medezeggenschapsraad (MR), stelt Lex Spee. Want de school moest haar organisatie sneller aanpassen aan de protocollen dan de MR formeel de tijd had om te reageren op de voorstellen. 'En kom maar eens tot een gewogen oordeel wanneer alle leerlingen weer welkom moeten zijn en ouders en tweederde van de Nederlandse leraren zich zorgen maken of dat allemaal wel veilig kan.'

Daar komt bij dat in Nederland leraren niet mogen werken wanneer zijzelf of hun partners tot een risicogroep behoren of wanneer een huisgenoot corona heeft. En het kabinet toont begrip voor ouders die hun kind thuishouden omdat zij de risico's nog te groot vinden, dus er zijn nog behoorlijk wat kinderen thuis. Dit alles vraagt veel van teams. Wat zijn de keuzes voor scholen met onderbezetting? Spee verwacht creatieve oplossingen. 'We gaan om goed onderwijs te blijven geven verantwoord improviseren, dat is ons montessorianen wel toevertrouwd.'

³ Stichting voor Montessorionderwijs Zuidoost Nederland